

---

a kaprijei jó ember

ANTUN ŠOLJAN

Tizenöt napig cirkáltak a Kornat szigetek közt, s akkor romlani kezdett az idő vagy a hangulatuk, illetve mindkettő. Kezdetben fölöttébb kellemes volt minden: a hajózásban és egymásban is örömeiket lelték. Boldogságuk habos nyomvonalait a szigetek közé rajzolták. S akkor, szinte váratlanul, utolérte őket a fáradtság: a hajózás egyhangúsága vagy a viszonyuk egyhangúsága, nehéz lenne megmondani. Pedig egész éven át a hajózásról álmodoztak. Egyetemista életszínvonalukból összezsugorítottak egy kis pénzt: Lujo egy reklámvállalat idegenforgalmi prospektusait korrigálta, Lela meg pulóvereket kötött valamilyen ismert divathölgynek — úgyhogy alig érkeztek látni egymást. Amikor minden befejeződött, majdnem újra kellett ismerkedniük. Lehet, hogy a kettőjük közti összhang a hajózás kezdetén ezért is volt látszólagos. Bár nem hiszem.

Összekuporgatták a pénzt egy kimustrált murteri egyvitorlás halász-hajó megjavítására, amelynek ócskavasba való motorja volt, a tulajdonosa pedig Lujo megboldogult apja, a halász és a sziget őslakója. Halála óta rozsdás láncon, pusztulásra ítéltén a kikötőben vesztegelt a hajó. Lujo és Lela saját kezűleg hozták rendbe: lemosták róla a penészt, a rátapadt olajat és a tízéves kagylóréteget. Szeretettel nézegették: zátonyra való — de még itt van!

Ugyanúgy dolgoztak rajta, ahogy takarékoskodtak is: összeszorított fokkal és némán. Lela sötétkek festékekkel vonta be a hajó oldalát — hogy minél kevésbé látsszék a régi, repedezett festékréteg, amit nem mertek lekaparni, mert attól tartottak, hogy akkor a vitorlás hajó szét-esik! Lujo, ősrégi szokás szerint, bádoghordóban melegített kátránnyal kente be az alját. A helyi mechanikus segítségével, valóságos csodaként, az egycilinderes Turner Diesel-motor is dohogni kezdett, s közben akkora zajt csapott, mint valami nyugalmazott dobos, aki bizonyítani szeretné, hogy még számíthatnak rá. A gépházba két gumimatracot tettek, a fedélzetre meg egy butánnal töltött palackot: és készen állt a yachtjuk!

Büszkék voltak a művükre, s egy egész havi cirkálás várt rájuk: nemcsak a milliomosok hajókáznak, hanem mi is! És ez elég a boldogsághoz. Kezdetben már az is elég volt, ha felszegték a fejüket és szemrebbenés nélkül figyelték a piszkosszürke, toldozott-foltozott latin vitorlavásznat a régi, napszitta árbocon, és máris boldogok voltak. „Drága vitorlás hajóm!” — becézte Lujo.

A puszta szigetcsoport közt hajókáztak, elhagyott öblökben kötöttek ki, meleg alkonyokban, lobogó viharlámpánál főztek vacsorát a fedélzeten, néha horgásztak, néha csak ültek és nézték a naplementét, majd meg a hajó kátránytól és kellemes sötétől fekete gyomrába lopóztak, ami a bordákat és az eresztékeket is betakarta, s ott szeretkeztek a végkimerülésig, amíg csak el nem aludtak, mint a gyerekek, a hajó alján kotyogó hullámokat hallgatván.

Így hajókáztak tizenöt napig. Minden jó volt nekik, mert megvalósították az álmukat, és mert a világ csak az övék volt. Más embereket ritkán láttak — csupán akkor, ha készletüket pótolták valahol —, de nem is hiányolták őket. Elégedettek voltak, hogy beszélgethetnek egymással, s jó volt az is, ha egy szót sem váltottak.

És akkor, lehet, hogy valójában változni kezdett az idő. Lehet, hogy a levegőben érződni kezdett a jugo, az a jugo, amelyik képes sokáig eltartani, mivel az idény már vége felé közeledik, szeptember pedig pillanatok alatt átváltozhat a csend vagy az eső hónapjává. De lehet, hogy ezek a dolgok mindig ok nélkül, maguktól jönnek. Mindenesetre, az utóbbi néhány napon valamilyen fojtott nyugtalanságot éreztek, valamilyen megmagyarázhatatlan nyugtalanságot, amely éppen ezért egyre kellemetlenebb lett, mivel az elégedetlenség okát mindketten magukban keresték, és akkor egy napon, szinte szótlánul, mint valami néma egyetértésben, elhatározták, hogy hazatérnek.

Haza? Ez a haza tulajdonképpen a hajó kikötőbe vezénylését és biztonságba helyezését jelentette, aztán meg a Zágrábba indulást, ahol mindketten más-más egyetemi karon tanultak, más emberek között éltek, és ahol általában mindkettőjüknek különböző sorsuk volt, amit még az együttes hajózás sem békíthetett össze. Lehet, hogy a fülledt melegben, amely időváltozást jelzett, nem is volt kedvük és erejük, hogy ellenálljanak ennek, de meglehet, hogy egyébként sem tehettek volna semmit.

Így vonták fel a szürke vitorlát, amelyet annyi sok kinnal foltozgatnak meg, s így hagyták el azon a reggelen Proversát azzal az érzéssel, hogy a Kornat szigetektől mindörökre búcsút vesznek. Bizonytalan és meghatározatlan terv szerint indultak el — váratlanul, mint ahogy a hazatérésről is döntöttek —, és így, amikor a kedvező misztrál valamilyen nyomasztóbb misztrál-tramuntanába csapott át, amely felüdítés és megnyugtató helyett inkább a nyugtalanságot s a meghatározatlan, tompa fejfájást hozza magával meg a bőr borzongását, estefelé behúzódtak az első öblébe ami útjukba esett, a Kaprije nevű kis helység öblébe.

Senki sem veszi talán zokon, ha azt mondjuk, Kaprije nem azonos Caprival, semmilyen tekintetben. És lehet, hogy sohasem volt valami bolondul érdekesítő hely, de a háború után, állítólag, teljesen kihalt. Igaz, a házak szépek és bevakoltak, ám a falunak nincs kikövezett járdája és villanyárama sem, az épületek különállók, s mélyen a szigetbe nyúlnak, ahelyett, hogy az öblöcske köré csoportosulnának, ahogy illik. A helység legismertebb jellegzetessége a nagy, fehér és meghajlított

kikötőgát volt, amelyet talán a hajdani Ausztria épített, s ahol a helyi hajójárat állt meg. Itt, e hullámtörő gát mögé, kötötték ki a vitorlás-hajót.

Másrészt az is baj lehetett, hogy Kaprijera a hullámveréstől és a motor siketítő zajától meggyötörten s ezenkívül még, a hűvös szél miatt, alaposan átfázva érkeztek. Lehet, hogy épp ez a különös misztrál üzött sötét árnyat a falu fölé, s hozott balsorszerűséget a légkörbe, úgyhogy Lela és Lujo, mihelyt kikötött és elnémította az ósdi Turner dohogását (amely köhécselve állt meg, mintha soha meg nem indulna többé), a fedélzet közepére állt, körbepillantott az új, ideiglenes királyságon, ellenállhatatlanul börtönben érezte magát, úgy valahogy, mint aki előkészített csapdába esett.

De lehet, hogy abban volt a baj, hogy szombat volt.

Szombat volt, és az egész Kaprije kivonult a fojtogató ég alá a nagy fehér kikötőgátra. Talán tíz perccel ezelőtt kísérték ki a kikötőgátról a fehér utasszállító hajót, az egyetlen kapcsolatukat a világgal, és most, zárt közösségként ott maradtak, az egymás közötti viszonyok szoros bögében, mint valami enkláve a sötét térben, a tenger és az ég között. Milyen jelentéktelennek és gyengének is tűnt a nagyvilág e két idegen képében megtestesülve, akik tehetetlenül állnak egy ósdi vitorlás hajó fedélzetén, akár valami jöttmentek, s akik tulajdonképpen azt igazolják, hogy az idevalósiak kis, de szoros körénél semmi sem fontosabb — bármilyenek is. Milyen érdekes és nevetséges volt figyelni őket!

Kaprije a szokásos, szombati sétájára vonult ki — s a kikötőgát a mozit, a sétányt, a táncot és a televíziót jelentette nekik (mert áramuk még nincs), ezenkívül pedig az egyetlen kikövezett helyet, ahol bemutatható az új cipőd, anélkül, hogy tönkretennéd. Kivonultak a vén kapridánok, botra támaszkodva és helyi bölcsességeket mormolva fogatlan szájukban; kivonultak a helyi halászok, akik a szombat örömeire fehér inget vettek magukra, bár ugyanabban a kifakult, kék és foltos lenvászon nadrágban maradtak mint máskor; kivonultak a fekete fejkendős asszonyok, hogy odatelepedjenek a kőgát előtti padkára, tisztos távolságra a férfiaktól; kivonultak a legények is, felhajtott gallérú viharkabátban, és kivonultak a fiatal lányok, a Capridaek is, hogy kacagjanak a legények ostoba tréfáin. Bonyolult körpályán minden helyet és sorrendet cserélt a kikötőgáton, mint valami groteszk és állandóan improvizáló balettegyüttesben — a kaprijei capriccióban. Különböző kombinációkban hol csoportba verődtek, hol széteszlottak, de senki sem mulasztotta el — a legidősebbtől a legfiatalabbig —, hogy jelentőségteljesen meg ne álljon a kikötőgáton a vitorlás hajó fölött és hosszan az utasok arcába ne bámuljon.

És tette ezt mindenki a maga módján. Az idősebbek méltóságteljesen, párosával meg-megállva jöttek, miközben sajnálkozóan bólogtak a fejükkel, s olykor-olykor köpködtek vagy legyintettek a kezükkel; a legények és a lányok nagyobb, pimaszabb csoportokban közeledtek, eszevesztetten kacarászva az egymásnak súgott csipkelődéseken — szóval, mindenki a maga módján viszonyult hozzájuk, de senki sem mulasztotta el, hogy már magatartásával éreztesse, miszerint ők mások, mint a vitorlás hajó személyzete.

De legrosszabbak voltak a gyerekek. Az idősebbeknek, a koruk miatt, még meg is bocsát az ember — de a gyerekeknek? Ők olyan könnyen

utánozzák az idősebbek kegyetlenségeit, mintha az a természetükhöz tartozna. És volt belőlük egy sereg. Lujo még sohasem látott életében ennyi gyereket egy tenyérnyi helyen. Úgy rémlett, több a gyerek, mint amennyi a falu lakossága. Mintha csak nem is a takarékoskodó szigetlakók, hanem a nyulak szaporodásáról lenne szó. A gyerekek ide-oda topogtak, futkostak, visítottak, szégyentelenül vizeltek a kőgátról, pecáztak, köpködtek, káromkodtak és cigarettáztak, s a még égő cigarettavégeket ügyesen és nagy ívben pöccintették át a vitorlás hajó felett a tengerbe. És ők sem mulasztották el megtekinteni a jövevényeket. A bátrabbak közülük még a hajóra is felmerészkedtek, s meztelen lábukkal doboltak a fedélzeten, aztán a motorházba lestek, hogy mi van ott, és amikor parthoz rángatták a hajót, megint leugrottak róla.

Lela és Lujo tehetetlenül álltak a fedélzeten, bámulták ezt az egyetlen arcra emlékeztető arcfalat, amely kegyetlen érdeklődéssel firtatja őket. Hajótulajdonosi mivoltukban persze sértve érezték magukat: mivel olyan, amilyen, ez a vitorlás hajó az otthonuk volt, és becstelenségnek tartották, hogy kérdés és köszönés nélkül csak úgy bekukkantsanak oda. De különösképp az bosszantotta őket, hogy a szégyentelenül ácsorgó és báméskodó emberek közül, akik úgy mustrálgatták őket, akár a torzszülöttet, senki sem kérdezett semmit, senki sem kísérelt meg kapcsolatot teremteni velük vagy áthidalni azt a szakadékot, ami a kőgát és a vitorlás hajó között van, mint ahogy azt a rend és a szokás megköveteli. Az emberek álltak vagy sétáltak Lela és Lujo között, mindössze fél méterre, pimaszul a szemükbe néztek, a táluk fölé hajoltak (Lela vacsorát akart készíteni), de egy szót sem szóltak hozzájuk, hanem csak gúnyosan egymás közt kommentálták a dolgokat, mintha Lujo és Lela a világon sem volna.

Úgy rémlett, hogy egymás közt, a séta megszakítása nélkül, csupán a csoportok összetételét változtatva, formálnak véleményt a jövevényekről, figyelmesen konzultálnak, mérlegelik az okokat, és összevetik az észrevételeket. Így hát előbb csak suttogva és messziről, aztán meg mind hangosabban és vakmerőbben felzúgott a vox populi.

— Hogy mi minden nem úszik ezen a tengeren — mondták a mértéktartóbb öregek. — Még ha muszáj volna nekik, nem szólna az ember semmit.

— Mi volna ez — csodálkoztak a Capridaek —, lélekvesztő vagy vitorlás hajó?

— Ha elfingod magad, óránként legalább kétföld sebességgel száguld majd — mondta egy leendő kaprijei Campbell. — Altrocche síklóhajó!

— Lehet, lehet, kedvező szélben — mondta a másik —, csak hogy a szélnek innen kell jönnie.

És tenyerével a fenekére csapott. Ezzel mintegy jelt adott a gyerekeknek.

— Nézzétek a yachtot, ilyet úgyse bahsztok! — skandálták a gyerekek, mintha az apáik csupa milliomosok volnának és fiberglasból és krómból volna a yachtjuk, nem pedig gittel és szurokkal összeragasztva.

Lujo és Lela hallgatta a megjegyzéseket és a skandalást. Nem miheltették, hogy rá sem hederítenek. Zavartan matattak a fedélzeten, mivel valósággal nem mertek hozzáfogni, hogy ennyi néző előtt a bután-

gázon megfőzzék szerény vacsorájukat. Tizenöt napig egyedül voltak, s most időbe telt, míg megint hozzászoknak az emberekhez.

Ezenkívül most még szükségük is volt az emberekre. Abban volt a probléma, hogy egy csipetnyi kenyerek és sójuk sem maradt. Lehet, volt abban valami szimbólum, hogy épp itt kellett kenyeret és sót kérniük, de hiányukat mindenképpen pótolniuk kellett.

Kenyeret szerezni örökké problematikus volt a Kornat szigeteken, mivel nem lehet hol sütni és venni — az emberek pedig, akik ott élnek, mindig csak annyit készítenek, amennyit elfogyasztanak. A mi tengereseinknek volt ugyan kétszersültkészletük, mint ahogy sókészletük is volt, de délután, az oldalról fúvó misztrál átcsapta a hullámokat a fedélzeten, és a kartondobozokat egybemosta naftakészlettel és a mocskokkal.

— Nézzétek a yachtot, ilyet úgyse bahsztok! — skandálták a gyerekek.

Lujo és Lela lúdbörzű háttal álltak a szélben, és nézték a hajót körülvevő gúnyolódó arcok amfiteátrumát, hátha találnak köztük valakit, akit megszólíthatnak. Egyszer megkérdezték, csak úgy vaktában, senkihez sem fordulva, hogy hol vehetnének kenyeret és sót, de senki sem válaszolt nekik, mintha nem is hallották volna őket, vagy mintha semmi közük sem volna a kérdéshez. Aztán elment a kedvük a kérdezősködéstől. Tehetetlenül bámulták az elektromosság nélküli sötétségbe burkolózó falut — és leszögezték, hogy itt se kocsmá, se üzlet nincs. A misztrál az utolsó reményt is elfújta.

— Nézzétek a yachtot, ilyet úgyse bahsztok!

Úgy rémlett, hogy a gyerekek sohasem fogják abbahagyni, a szél sohasem ül el, ők meg mindaddig itt rostokolnak, amíg mélységes éjszaka nem borul a tájra, végtelen éjszaka, csupa szurokból.

Mindezt azért mondtam el, hogy érzékeltessem, mit érezhetett Lujo és Lela, amikor megjelent a kaprijei jó ember, és miért várták olyan áhítattal, mintha dicsfény övezné a fejét. A jó ember megjelent, és visszaadta, se többet, se kevesebbet, az emberbe vetett hitüket. Lujo és Lela fellélegzett: hogyan is gondolhatták, hogy egy helység lakosai (bármennyire is isten háta mögötti és bármennyire is jelentéktelen a helység) ennyire zárkóztak, tapintatlanok és vendégszeretet nélküliek, mint ezek az őket körülálló és bámuló emberek. Muszáj, hogy legyen köztük valamilyen jó ember is. És ha muszáj lennie, akkor meg is jelent.

Lela és Lujo tulajdonképpen már korábban észrevették a tumultusban. A jó ember külsejével is magára vonta a figyelmet: jobban öltözött, mint a többiek, szinte városiasan, begombolható pulóverben volt és kalapban, kifényesített cipőben — minden okker színárnyalatban. És stílusosan az inge is sárga volt. Nyilván még az isten is a jó embernek kedvezett.

Amikor közelébe ért a vitorlás hajónak, amely valahogy egészen a kikötőgát mellé sodródott, a nézelődő tömeg, mintegy megszégyenítve és megfélemlítve, észrevétlenül félreállt az útjából. Ő meg a kikötőgát pereméig lépett, lassan, magabiztosan, önhittén megállt, dölyfösen körbepillantott, és várt. Olyan várakozás volt ez, amit nem állhat meg az ember szó nélkül.

És valóban, Lujo és Lela azonnal megszólították, szinte automatiku-

san, úgyhogy már a megszólítás bizalomteli, segélykérő módja elárulta, hogy éppen egy ilyen kiemelkedő, egy ilyen jó ember pártfogására és segítségére van szükségük. Megkérdezték, hol vehetnének kenyeret és só, mert az történt, hogy az egyik és a másik is elfogyott, s így jó volna, ha valaki lenne olyan szíves... Lujo már majdnem »mea culpázott«. Úgy valahogy, ahogy az ember istenhez szokott fohászcodni.

A jó ember egy ideig magába mélyedten töprengett, méltóságteljesen és kimérten hallgatott, s aztán meleg atyai gondossággal és átható bariton hangon, rövid, de tartalmas beszédet tartott arról, hogy mennyire kellemetlen élelem nélkül maradni a tengeren, mert a tenger — kész ördög. Lujo és Lela türelmesen hallgatták, elmerültek a meleg hangjában, amely szinte őket is a környezet tartozékává tette. Türelmesen hallgatták, s álltak a szélben, mintha a szájából máris a tányérjukba hullana a kenyér és a só.

S amikor fejtegetését egy eléggé hatásos szentenciával befejezte — »jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok« vagy »segíts magadon, és az isten is megsegít« —, sietség nélkül áttért beszéde második részére, amelyben azt bizonygatta, milyen nehéz itt bármihez is hozzájutni, mivel Kaprije csöppnyi helység, bár idővel azért fejlődik — látják, ott szálloda és üzem lesz —, most még egy vacak bódéja sincs és péksége se, hanem mindenki annyi házi kenyeret süt magának, amennyire szükség van. És a körülötte álló leendő szállodatulajdonosok és gyárosok tátott szájjal hallgatták, mintha csak Rio de Janeiróról mesélne, és nem is az ő falujukról. »Kenyeret nagyon nehéz lesz szerezni« — mondta —, »mert már mindenki megvacsorázott«. Lujo és Lela elszégyellte magát, amiért ők még mindig nem vacsoráznak, mint más tisztességes emberek.

— Nehéz lesz — mondta a jó ember, de akkor, látván a csüggedésüket, még egy jelentőségteles DE szót is kibökött.

DE ő persze, a véletlenül ide vetődött és a hajózásban, élelmezésben egyaránt tapasztalatlan utasok kedvéért, megpróbál, megpróbál, DE csak megpróbál segíteni rajtuk, azaz kikönyörögni az öregétől (így mondta, az «öregemtől») egy karaj kenyeret és egy maréknyi só. HA persze van még, HA maradt még egy kis kenyér a vacsorától.

Amikor elhallgatott, Lujo és Lela fellélegzett: mert a nyakuk már megfájdult a fölfelé nézéstől. Ezenkívül pedig, úgy érezték, végre kenyérhez jutnak.

És valóban, tíz perccel azután, hogy lassú és méltóságteljes léptekkel elsétált a faluba, megérkezett a jó ember, ugyanolyan lassan és méltóságteljesen. Néhány lépéssel mögötte egy falusiasan öltözködött asszony lépkedett, kosárral a karján. Nem lehetett kitalálni, hogy mi neki az asszony; leszegett fejjel, szótlanut tipeggett utána, és amikor ő már magabiztosan és nyugodtan, mint aki arra hivatott, vagy aki már századszor jár itt, teljes súlyával a hajóra lépett, és leült a tatjára egy gyékényponyvára, az asszony szó nélkül kezébe nyomta a fehér, keményített törülközővel letakart kosarat, amelyből egy palack sötét nyaka virított, s ugyanilyen szótlanut, sem rá, sem Lujóra, sem Lelára oda se pillantva, elment lehajtott fejjel a kaprijei alkonyba.

A jó ember lába elé vette a kosarat, megdörzsölte a kezét, és akkor lassan, Lujót, és Lelát figyelve, akárha kacsintani akarna, kibontotta a törülközőből egy nagy, kerek és hamuba sült kenyérnek a felét, amely-

nek jókora lyukak voltak a belében, a vastag barna héj alatt. Mindjárt látszott, hogy házi kenyér. Aztán egy csésze sót emelt ki a kosárból, és vigyázva, hogy el ne szórja, abba az edénybe öntötte, amit Lela tartott elé. Kis híján úgy viselkedett, mint Szent Miklós, amikor mannáat osztogat.

— Ha tudja az ember, hogy valaki szükölködik, akkor még a gyerekektől is megvonja a falatot — mondta a jó ember. — Ide meg, az én öregem, egy kis itókát is idecsempészett kóstolónak. Tessék, minden hazai.

És egy palack bort tett le eléjük a fedélzetre. Aztán kibogozott még egy csomagot, amiben tányér volt, a tányéron meg sós szardella és szeletelt tonhal, s mindez sárgán gyöngyöző olajjal és borecettel volt leöntve.

— Nekem személyesen — mondta — az jelenti a legnagyobb kéjt, ha olajjal leöntött sós szardellát vacsorázhatok, s utána egy szelet sajtot is leküldhetek.

És sajt is volt a kosárban. Egy papírosban meg valamennyi olajbogyó.

— Csak tessék — unszolta széles mozdulattal, akárha mennybemenetellel kínálná őket. — Testvérek vagyunk. Falatozzunk egy kicsit, így hazai módra.

És nekik valóban úgy tűnt, hogy az ő védőszárnyai alatt valamilyen hazai mennyországba kerültek. Mintegy varázsütésre, valamennyi bábmészködő eltűnt, azok meg, akik továbbra is kitartóan sétáltak a szélfúttá kikötőgáton, illő távolban tartották magukat, tisztelven a hajót, mint valami idegen otthont.

Annak ellenére, hogy a jó ember vagy tízszer is megemlítette, »a miénk hazai«, Lujo és Lela most valóban szívesen látott vendégnek érezte magát a Kaprije nevű kis helységben, ezenkívül pedig még biztonságban is a nagy hullámtörő gát mögött, úgyhogy már-már azt is sajnálni kezdték, hogy ilyen váratlanul érkeztek a faluba, és rossz véleményt alkottak a lakóiról, részben a fáradtság és rossz idő miatt, részben meg azoknak a féktelen gyerekeknek a viselkedése miatt; de hát, istenem, a gyerek az gyerek.

Ebben a pillanatban úgy érezték, hogy teljesen megszűnt az idegeségük, amely az utóbbi napokban belülről marta őket, úgy érezték, most minden rendben van és rendben lesz, s abban is bízni kezdték, hogy már holnap folytatják ezt a kellemes, kettesben eltöltött utazást, és milyen neveléses is, hogy ennyit vesződtek semmiségeken.

És mint valami régi ismerősnek, mindenféle apróságot elmeséltek a jó embernek a cirkálásukról, ő pedig méltóságteljesen és egy kissé leereszkedően gyönyörködött bennük, amiért bátorkodnak »olyan messze« elhajózni, s eközben egy csöppet sem zavarta Lujo zágrábi és szigetlakói beszédének keveréke, amire Lujo mindannyiszor átváltott, amikor néhány évi zágrábi tartózkodása után visszatért a szülőföldjére, és Lela női mivolta sem zavarta, sőt még meg is dicsérte mint jó tengerészt — ami azonnal szembetűnik, mihelyt meglátja az ember, hogyan bánik a hajókötéllal. Még a vitorlás hajójukat is megdicsérte, a tatját paszolgatva — »eltart ez még száz évig is, ha az isten is úgy akarja, s erőt, egészséget ad hozzá«.

Lujo meggyújtotta a viharlámpát, s mindhárman körülülték, akárcsak a kosarat, nagy szelet kenyeret vágtak, fogyasztották a szardellát, és

időnként a »hazai« borból is kortyolgattak, úgyhogy úgy érezték magukat, mint valami meghitt kis közösség. Igaz, a bor már némileg meg-savanyodott, s a sós szardellán úszó olaj is avas volt kissé, a jó ember pedig túl ájtatosan és túl hosszan mesélt, de mindez mégis jólesett nekik, mivel megint elrendeződött a világon minden, hazait kóstolgattak, amit a jószívű és vendégszerető ember teremtett elő.

Még majd minden jóra fordul — gondolta Lujo és Lela is a maga módján —, minden kérdés megoldódik, a hajózás folytatódik, mindaddig, míg csak el nem űz bennünket az idény vége, akkor pedig irány Zágráb, ahol megint csak eldülözünk valahogy.

A jó ember derült a tréfáikon, ők meg az övéin. Közben megint a faluról mesélt: a házak, látják, szépek, de a helység szegény, mondta. A házakat jobbára a kivándoroltak építették — a faluban nemigen akad aki dolgozna, mindenki abból él, amit küldözgetnek nekik. Ő is Amerikából tért vissza »az építkezés miatt«, mondta, és most van egy kis amerikai nyugdíja, de mégis »sokat köszönhetnek neki«, amiért Kaprije föllendült. »Föl kell csak gyúrni az ingujjat, figyelmeztetek én mindenkit«, mondta. És ezt olyan ájtatosan ejtette ki, hogy időközben nyugodtan felgyűrhetne volna ő is az inge ujját. »A mi jelszavunk: folyton előre!«

És mintegy étvágygerjesztésképp, nem pedig éhségből, a jó ember is egyre-másra fogyasztotta a szardellákat a tányérból, a farkuknál fogva felcsipte, és beszéd közben a gyomrába süllyesztette őket. Sűrűn meghúzta a bort is, fennhangon dicsérte »helyi és hazai« voltát, és a kenyeret is mártogatta az olajba, borecetbe. Még Lujo cigarettáit is szívta, amikor az megkínálta, hogy viszonzozza jószívűségét, s a háziasszonyként ügyeskedő Lela feketekávéját is zajosan szürcsölte. Közben már átható hangon dúdolgatott is, úgy valahogy, mintha az öreg Turner pöfögne még mindig a gépházban.

Ekkor már lehet, hogy Lujo és Lela is gyanított valamit, de ha gyanított is, rögtön elhessegette az ide nem illő gondolatokat. Lehet, hogy arra gondoltak, ideje lenne már távoznia, mert már unják, de ezen maguk is elborzadtak. Mert, végül is, a jó ember, se többet, se kevesebbet, a hazát jelentette nekik. Ő fogadta be őket.

És a boldog, zavartalan pillanatok a késő éjszakába nyúltak. Amikor az utolsó csepp bort is kifacsarta a palackból, kenyerével az utolsó csepp olajat is kitörölte a tányérból, és az utolsó cigarettát is elszívta, a jó ember föltápáskodott.

— Hát, nekem akkor lassan mennem kell — mondta —, mert reggel korán kelek, nem pedig úgy, mint önök, turisták. Önök csak aludjanak nyugodtan, amíg a kedvük tartja!

És engedélyt adva nekik erre, kilépett a partra. A hajó könnyebbé váltan meglebbent, mintha csak fellelegzett volna a súlyától szabadulván.

— Várjon már — mondta Lujo —, mennyivel tartozunk a... — Azt akarta mondani, »a kenyérért és sóért«, de úgy rémlett neki, hogy ostobaságot kérdez, s így hát félbehagyta a mondatot, kérdés formájában, a levegőben lógva. Lehet, hogy romantikusnak és naivnak bizonyult, de valahogy azt várta, hogy egy ilyen kellemesen és baráti társaságban eltöltött est után majd csak legyint a jó ember, és azt mondja, ugyan már, szóra sem érdemes.

— Mennyyel tartozunk? — ismételte meg Lujo még egyszer, félénken, hogy meg ne sértse a jó embert holmi piszkos pénzfelajánlással. És Lela arcán még mindig ott bujkált a búcsúzkodás kedves mosolya.

A jó ember nyújtózkodott egyet, ahogy az már egy hosszú és szórakozással eltöltött este után szokásos, és valahová a messzeségbe nézett. Az arcát nem lehetett többé egészen felismerni.

— Ötszáz a kenyérért — mondta a sötétből, atyai intéssel —, ezer a porció szardelláért, háromszázötven a borért és aztán a többiért, az olajért, a hagymáért és más apróságokért, mondjuk, testvérek közt, kétezzer.

Rövid szünet.

— Aztán meg itt van a sajt és az olajbogyó is. Nem házi, én is úgy veszem. Legyen, mondjuk, az önök számára ezerötszáz. Mindez együtt három és fél ezer.

Lujo szólni akart valamit, de érezte, hogy a hangja elakad. A jó ember valahová a messzeségbe bámult, ahol világítótoronyok pislogtak valamilyen más parton.

— Ötszáz a kenyérért? — képedt el Lela. Mintha épp a kenyér ára lett volna a lényeges.

— Hát, igen, bajos itt kenyérhez jutni — mondta a jó ember, mintha ő is egyetértene vele, hogy éppen a kenyér ára az, ami borsos. — De ilyen kenyeret nem találnak az egész környéken. Ez a mi házi kenyeryünk.

És amikor Lujo legombolta neki a három és fél ezret a hajó költségvetéséből, a jó ember nyugodtan a nadrágja farzsebébe gyömöszölte a pénzt, és ezzel a gesztussal, a kezét a farán tartva, lassú és méltóság-teljes léptekkel elsétált Karpijeba.

A szél végül is elállt, s Lujo és Lela egy ideig még szótlánul üldögélt a fedélzeten. Rettenő kimerültséget éreztek, de az alváshoz nem volt kedvük. Úgy viselkedtek egymás iránt, mint a sértődöttek. A szavakat ugyan nem mondták ki, de könnyen ki is bökhették volna őket. Hallgatták az árboc csikorgását, és nézték a holdudvar homályos gyűrűit. A tranzisztoron, a tízórai hírek után, meghallgatták az időjárás előrejelzését: holnap mérsékelt jugót jelentettek, várható rosszabbodással.

Másnap reggel fáradtan és rosszkedvűen ébredtek. Ezenkívül az ég is elkomorodott, és azt sugallta, hogy vége a hajózásnak és, hogy soha többé nem lesz semmi sem rendben. Lujo szótlánul begyújtotta a motort, Lela pedig szótlánul leoldotta a hajókötelet a kikötőgátról. A hajó megugrott, és az idény a vége felé közeledett, az első szeptemberi hajnallal.

Lehet, hogy ők már korábról is erre voltak ítélve. Lehet, hogy a búcsúzásukat, ezt a nyilvánvaló és elodázhatatlan búcsúzást éppen ez a nyirkos és nehéz jugo rejtegette eddig, amely lassan hömpölygött a szigetek között. De én úgy vélem, hogy mindennek ellenére még ezután is maradt volna remény a dolgok helyrehozására és gyógyítására, ha nem találkoznak össze a kaprijei jó emberrel. Mindenért a kaprijei jó ember a hibás.

Mert amíg a vitorlás hajó lassan gázolt az enyhén émelygős tengeren Šibenik felé, a jó emberből kicsordult rossz, mint valami fertőző betegség, szigettől szigetig áradt, szorostól szorosig, szétterjedt, akár a bal-

jóslatú naftafolt a közeli tengereken, olyan volt az egész, mint valami hatalmas megavasodott olajcsepp, amely vékony, de bűzlő hártáival vonja be a messzeséget, és magától szaporodik, miközben mind több és több tengert és óceánt fertőz meg, egészen a messze távolban kéklő boldog Pago-Pago szigetekig.

SZÜCS Imre fordítása